Handreiking Bondgenotenaanpak voor gemeenten en politie

Binnen de Bondgenotenaanpak werken burgers, gemeente en politie nauw samen. De bijbehorende Bondgenotenoverleggen dragen bij aan het opbouwen van lokale netwerken, het onderhouden van relaties met bondgenoten , het werken aan lokale veiligheid en zicht krijgen en houden op verschillende fenomenen van maatschappelijke onrust. Ze versterken de samenwerking tussen politie, gemeenten en diverse gemeenschappen, met als doel om in vredestijd te investeren in een netwerk waarmee je in tijden van onrust goed kunt samenwerken. Een effectieve bondgenotenaanpak staat of valt met gelijkwaardigheid tussen alle betrokken partijen. Alleen wanneer bondgenoten elkaar erkennen als volwaardige gesprekspartners, ontstaat er ruimte voor duurzame samenwerking en effectieve interventies.

Bondgenoten uit de wijk – zoals maatschappelijk betrokken bewoners, ondernemers en vertegenwoordigers van gemeenschappen – zetten zich in voor veiligheid en leefbaarheid. Door deze samenwerking krijgen politie en gemeente beter zicht op wat er speelt in verschillende wijken.

De aanpak richt zich op het verbeteren van de lokale veiligheid en het voorkomen van maatschappelijke onrust via een duurzaam netwerk dat continu onderhouden en bijgestuurd wordt. Omdat de samenleving voortdurend verandert, is het een continu proces en geen eenmalige oplossing.

Een Bondgenotennetwerk bestaat uit maximaal 15 betrokken bondgenoten die invloed hebben op een achterban en naast je blijven staan op het moment dat het spannend wordt; geen professionals uit het reguliere netwerk. Het streven binnen de aanpak is om 5 à 6 keer per jaar samen te komen met gemeente en politie om actuele thema's en spanningen te bespreken. De aanpak draait om twee pijlers:

- Inzicht krijgen in wat er speelt
- En gezamenlijk effectief handelen.

Over de handreiking

Deze handreiking biedt gemeenten en politie informatie, inzichten en praktische tips voor het opzetten en onderhouden van een Bondgenotenaanpak. Ook voor gemeenten die al gestart zijn, kan deze handreiking van toegevoegde waarde zijn. Het is echter van belang te benadrukken dat deze handreiking geen 'one size fits all' is. Iedere gemeente is uniek en kent belangrijke verschillen in grootte en sociaal-culturele en demografische samenstelling van de bevolking t.o.v. andere gemeenten. Zorg daarom dat de Bondgenotenaanpak aangesloten is op de lokale realiteit; er is ruimte voor maatwerk. Let hierbij wel op dat de aanpak steeds aan een aantal randvoorwaarden blijft voldoen.

Meerwaarde Bondgenotenaanpak

De implementatie van de Bondgenotenaanpak vraagt tijd, inzet en enige capaciteit. Voor kleine gemeenten kan dit een drempel zijn. Tegelijkertijd levert de aanpak op de langere termijn veel op: meer inzicht in wat er leeft in de samenleving, sneller kunnen handelen bij maatschappelijke spanningen, en een sterk netwerk dat bijdraagt aan vertrouwen en stabiliteit. De lokale veiligheid en leefbaarheid wordt zichtbaar vergroot in de gemeente wanneer de aanpak wordt ingezet doordat veiligheidsbeleid en optreden worden besproken door de bondgenoten en zij gelijktijdig ook actief hun invloed aanwenden bij de achterban.

De Bondgenotenaanpak is een aanvulling op bestaande netwerken en reguliere contacten, maar geen vervanging ervan. Deze vorm van samenwerking is echt anders. Anders zit in het gelijkwaardig samenwerken en rouleren van de agenda. Daarnaast zitten de gemeenschappen met elkaar gelijktijdig aan tafel en is veiligheid en leefbaarheid breed bespreekbaar.

Het speelt zich daarnaast op tactisch niveau af in plaats van op operationeel niveau. Ook zijn we direct met een 06-nummer beschikbaar als er echt iets speelt.

Bureau RVS en Politie voor Iedereen ondersteunen gemeenten en de lokale politie graag bij het opzetten van de aanpak en in het begeleiden van de methode. Dit kan onder andere door kennis en praktische handvatten beschikbaar te stellen, of door gemeenten in contact te brengen met collega-gemeenten en politie-eenheden die al ervaring hebben met de Bondgenotenaanpak. Zo sta je er als gemeente niet alleen voor.

Start Terug

- **Uitleg over optreden**

Bondgenotenoverleggen geven gemeente en politie de kans hun acties en beleid toe te lichten aan de bondgenoten van de gemeente. Dit vermindert onrust onder hun achterban en vergroot de bewustwording over veiligheidsrisico’s zoals criminaliteit en maatschappelijke vraagstukken. Politie en gemeente evalueren hierdoor ook hun werkwijze.

- **Contactbevordering**

Regelmatige bijeenkomsten versterken de sociale cohesie en stimuleren samenwerking tussen gemeenschappen. Een voorbeeld hiervan is de tramaanslag in Utrecht. Hoewel dit eenmalig was, geldt hetzelfde voor andere situaties zoals demonstraties of jongerenproblematiek. Door regelmatige samenwerking is er een vertrouwensband ontstaan, waardoor informatie direct gedeeld kon worden via telefoon en app-groep. Bondgenoten, politie en gemeente waren snel bereikbaar en namen direct initiatief om de stemming in hun achterban te peilen en spanningen te signaleren. Hun inzet kwam voort uit intrinsieke motivatie en het besef dat de gebeurtenissen hun gemeenschappen diep raakten. Ze wisten dat samenwerking niet alleen tijdens, maar ook na de crisis essentieel was voor verwerking en verzoening.

- **Beleidsbeïnvloeding**

Bondgenoten denken mee over veiligheidsmaatregelen en delen inzichten over maatschappelijke reacties. Maar ze geven ook input voor de werkwijze van gemeente en politie. Bondgenoten fungeren hier als gesprekspartner en kunnen gebruikt worden om nieuw beleid te testen. Dit vergroot burgerparticipatie in veiligheidsbeleid. Ook kunnen bondgenoten, in goede overeenstemming, actief burgers uit hun gemeenschap mobiliseren om bijvoorbeeld op straat de-escalerende gesprekken te voeren of andere betekenisvolle initiatieven te ondernemen.

- **Versterkte informatiepositie**

Door directe contacten met gemeenschappen, signaleren bondgenoten spanningen vroegtijdig en helpen ze bij de-escalatie, zoals impactvolle politie incidenten zoals demonstraties. Zij hebben kennis van wat leeft in hun achterban en kunnen beter voorzien welke acties en taal tot escalaties leiden bij de gemeenschap.

- **Vertrouwen in gemeente en politie**

De aanpak bevordert door open communicatie en informele bijeenkomsten vertrouwen. Dit maakt netwerken bestand tegen spanningen.

Praktijkvoorbeelden

Onderstaande voorbeelden van adviseurs Openbare Orde & Veiligheid (hierna: OOV) zijn van gemeenten in Midden-Nederland en geven een goed beeld hoe de Bondgenotenaanpak in de praktijk functioneert:

- *"In de gemeente is er veel weerstand geweest tegen de komst van een AZC. Een bondgenoot heeft toen wel benoemd dat hij signalen van groepen kreeg die echt niet blij waren met deze komst en daar wel een stokje voor wilden steken. Als wij zulke signalen krijgen is het lastig om daar vervolgens weer verder mee aan de slag te gaan. Maar het is zeker van meerwaarde dat deze informatie duidelijk bij ons is. Zo'n Bondgenotennetwerk kan je helpen om te 'thermometeren"*

- *"1.5 jaar geleden is er een groot verkeersongeluk geweest waarbij twee jonge meiden om het leven kwamen die op de school van een bondgenoot van ons zaten. De bondgenoot was de directeur van die school. Door de Bondgenotenoverleggen wist hij wie hij makkelijk kon benaderen en kon hij makkelijk in contact komen met de pastorie en de burgemeester. Hij gaf aan dat hij de behoefte zag bij zijn scholieren om op een gepaste manier stil te staan bij het overlijden van de meisjes. Dit moet wel gereguleerd worden en hij gaf aan dat hij geen idee had over hoe dit aan te pakken. Toen is er binnen de kortste keren een werkgroep samengesteld waaraan wij als gemeente ook konden deelnemen".*

- *"In onze gemeente heeft laatst een vreselijk steekincident plaatsgevonden. Hierdoor was er veel onrust en oproer in de gemeente. Wat mooi was om te zien is dat de bondgenoten zich toen gelegen voelden om het gesprek aan te gaan met de burgemeester en politie. De achterbannen van de bondgenoten zaten vol met vragen over dit incident, de bondgenoten hebben deze vragen gesteld waarna zij deze antwoorden weer terug hebben gekoppeld aan hun achterban".*

- *"Een ander voorbeeld speelde zich af rond de couppoging in Turkije (2016). Dit was een moment voor de politie en gemeente om contact op te nemen met de bondgenoten van Turkse afkomst in hun netwerk en te peilen welke gevolgen dit volgens hen zou kunnen hebben in hun wijk. Daarom werden de betreffende bondgenoten opgebeld en gevraagd om advies. Gevraagd werd om een handelingskader voor politie en gemeente, zodat wij wisten hoe ze met deze situatie om moesten gaan. De ervaring van de betrokken politie en gemeente was dat het handelingskader heeft bijgedragen aan het voorkomen van escalatie, en dat zij door gebruik te maken van het netwerk snel wisten wat er speelde en goed konden reageren op de situatie. Zonder het Bondgenotennetwerk was dit niet op deze manier mogelijk geweest".*

- *"Alle bondgenoten kunnen onderwerpen bespreekbaar maken. Zo kwam er uit één van de overleggen naar voren dat er binnen de islamitische gemeenschap een homoseksuele jongen was, wat voor ophef binnen de gemeenschap zorgde. Vervolgens is hier in het Bondgenotenoverleg uitgebreid over gesproken en besloten dit binnen de gemeenschap bespreekbaar te maken bij het vrijdagmiddaggebed in de moskee. Hierdoor zijn er spanningen rondom dit onderwerp weggenomen en is voor de betreffende jongen veel stress verlicht".*

- *"Tijdens de Pegida-demonstratie waarschuwde een Bondgenoot dat een grote groep jongeren via WhatsApp op scooters onderweg was om stenen te gooien en de demo te verstoren. Dankzij vroegtijdig optreden konden ernstige escalatie en gewonden worden voorkomen."*

Samenwerking politie en gemeenten

Het draait binnen de aanpak echt om het ‘samen’ doen. Dat betekent dat beide partners, politie en gemeente, een gezamenlijk doel en belang delen, namelijk lokale veiligheid en leefbaarheid bevorderen. Belangrijk in de samenwerking is dat geen van de partijen zichzelf de aanpak volledig toe-eigent. Hierin is het wel cruciaal dat alle partijen eigenaarschap voelen en tonen. Bovendien is het noodzakelijk dat gemeente en politie zichtbaar en benaderbaar blijven, in het bijzonder bij gevoelige en impactvolle kwesties.

Daarnaast is het van belang dat bij wisselingen van de wacht bij zowel de politie als de gemeente de ambtelijke capaciteit z.s.m. wordt aangevuld. De meeste gemeenten hebben de Bondgenotenaanpak gekoppeld aan de functie die maatschappelijke onrust in de portefeuille heeft. Maar ook functies die zich bezighouden met zorg en veiligheid of radicalisering kunnen de Bondgenotenaanpak als subtaak hebben.

Zorg dat bij de start van nieuwe politie- of gemeentecollega’s het kennismaken met het netwerk en de aanpak onderdeel is van de introductie. Continuïteit is belangrijk om het netwerk stabiel en effectief te houden.

“Lokaal zit de samenwerking met de politie echt super goed. We hebben hele korte lijntjes met collega’s bij de politie. We trekken heel erg samen op met elkaar”.

Randvoorwaarden voor een goed functionerende aanpak

- Selecteer bondgenoten die een representatieve afspiegeling vormen van de lokale gemeenschap (divers in leeftijd, achtergrond, religie, etc.);
- Begin bijeenkomsten met een gezamenlijke maaltijd om verbinding te versterken;
- Denk erover na om iedere keer een andere onafhankelijke voorzitter aan te wijzen (geen externe);
- Evalueer elk half jaar of de juiste personen nog aan tafel zitten;
- Onderling vertrouwen, openheid en gelijkwaardigheid zijn essentieel;
- Bied ruimte om actuele thema’s en problematiek uit de gemeente te bespreken;
- Wederkerigheid tussen bondgenoten, gemeente en politie is noodzakelijk;
- Wees transparant in informatie-uitwisseling;
- Investeer in langdurige relaties, niet in losse contactmomenten;
- Kom minimaal tussen de 4 en 6 maal per jaar samen om echt een warme relatie te onderhouden en voldoende aangehaakt te blijven op de actualiteiten.
- Zorg voor continuïteit door na elke bijeenkomst direct een nieuwe te plannen of door meteen een reeks te plannen;
- Maak doelen en verwachtingen vooraf helder .
- Zorg dat er intern collega’s actief relaties onderhouden met de crisisorganisatie zodat de informatie en sfeerbeelden uit de groep bondgenoten gericht benut kunnen worden voor beeldvorming, maar ook voor planvorming en gerichte beïnvloeding.